

MUZIKALE KRONIEK

Muzikale bloemlezing.

I.

"Muzikale bloemlezing". Dit had in de zeventiende eeuw de titel kunnen zijn van een liederboek in den trant van „Het nieuwe Medemblicker Scharrezoedje, gevangen en ontweid van verscheidene visschers, en overgoten met een zangerszausje; en doormengd met de aldernieuwste liederen en alle op de nieuwste en aangenaamste voizen, die nu in gebruik zijn en dagelijks gezongen worden".

Toch kwam ik tot dit opschrift bij het doorbladeren van een nuchtere Sinterklaas-boekenkrant. En door de behoefte om uit de muzikale publicaties van den laatste tijd een „elk wat wils"-bloemlezing te verrichten, maar dan ook alleen van dat wat werkelijk goed is. (Sinterklaas-krantlectuur werkt aanstekelijk).

Het eerst worden „gelezen" de bloemen die iedereen mooi vindt, de rozen, dan gaan we zoo langzamerhand over tot de minder bekende, waarbij steeds meer de flora zal moeten worden geraadpleegd, om te eindigen bij die exotische orchideeën, die menigeen met den naam-kunsthoeven nog te hoog aangeslagen zal vinden.

Welke melodieën winnen het voor ons hart aan innigheid van die onzer Psalmen? En toch kennen wij ze slechts in een vorm, die evenver van het origineel af staat als een gedroogde van een bloeiende bloem. Dr K. Ph. Bernet Kempers heeft voor hen, die de psalmmusiek in haar oorspronkelijk karakter willen genieten, 37 in 1547 door Louis Bourgeois vierstemmig gecomponeerde en alle door ons nog gezongen psalmen in partituur¹⁾ gebracht en met den Franschen en Nederlandschen tekst van het eerste vers uitgegeven. Het is verrassend, deze muziek (waarop we door Ds Hasper's Goudimel-uitgave al eenigszins waren voorbereid) in haar oorspronkelijke, elementaire kracht en schoonheid te beleven. Op hoe veelzijdige wijze kan zij worden weergegeven! Door koorzang, samen- of solozang in huiselijken kring, maar ook op een tweeklaviersorgel met de tenormelodie als uitkomende stem in een voorspel, dat het vaak in den eeredienst beter zal doen dan menige improvisatie. De uitgever heeft gemeend de kwaliteit van het in zijn 38 bladzijden gebodene ook te moeten doen uitkomen in den prijs: f4.50. Jammer, dat hij daardoor dit prachtige werkje alleen voor een elite in financieelen zin reserveert!

Dit is zeker niet het geval bij de unieke verzameling „Geestelijke Liederen uit den schat van de Kerk der Eeuwen"²⁾, waarvan het laatste deel onlangs van de persen kwam en die met haar drie (meer dan 700 bladzijden tellende en praktisch voor den papierprijs verkrijgbare) gebonden deelen de machtigste popularisering voorstelt van het Nederlandsch geestelijk lied, die in ons land ooit geschied is. In een keurige uitvoering worden hier de volledige teksten en eenvoudige zing- en speelbare harmonisaties gegeven van 640 geestelijke liederen, naar de volgende rubrieken geordend: Aanbidding, Schepping en Voorzienigheid, Zonde en Verlossing, Advent, Kerstmis, Lijdenstijd, Opstanding en Hemelvaart, Pinksteren (allen in deel I), Koninkrijk Gods, De Laatste Dingen, Doop, Belijdenis en Avondmaal, Taak der Kerk, Tijden en Gelegenigheden, Morgen en Avond, Sterven (deel II), Leven, Liederen voor Huisgezin, Scholen en Samenkomsten (Natuur, Kerkelijke Feesttijden, Geloof en Leven, Het Hemelsche Vaderland, Het Aardsche Vaderland, Kinderliederen) (deel III). Zonder af te willen doen van de waarde van andere verzamelingen van dezen aard, vind ik, dat deze uitgave hen overtreft. In de eerste plaats door haar veel-zoo niet al-zijdigheid, die uitkomt in de liederenkeus, maar ook in de niet minder dan 34 componisten, die deze harmoniseerden, en onder wie wij oude en nieuwe namen aantreffen als: Palestrina, Praetorius, Bach, Röntgen, Verhey, Mens, De Jong, Andriessen. Deze afwisseling van stijl binnen zekere grenzen lijkt psychologisch juist gezien dan de verzorging door één componist. Verder is deze uitgave ook voor den musicus belangwekkend door de uitvoerige bronvermeldingen van melodieën en liederen, en door de nauwe aansluiting die aan de oorspronkelijke wijzen wordt betracht. Maar het meest sympathiek doet in dit standaardwerk aan de belangelooze toewijding, die dit werk populair wil maken in den besten zin van het woord, en daarom dat gaf waaraan het Christenvolk toe is: zijn geestelijk lied, en daarvan het beste, en dat voor een minimumprijs: f4.50 per deel (bij groote hoeveelheden nog goedkooper), en zonder voor de uitvoering auteursrechten te vragen. Ik kan me voorstellen, dat, evenals vroeger Vader Cats den standaard garneerde, zoo in de toekomst het harmoniumdekseel en de zangkoorkast niet ge-

1) Uitg. G. M. C. Rijs te Delft.

2) Uitg. van de gelijknamige Administratie te 's Gravenhage.

meer beschreven, dan uitgebeeld. Slechts zelden vertoonen zij zich als menschen van vleesch en bloed, wier daden voortvloeien uit een zelfstandig, geestelijk leven. Daardoor wordt die warmte gemist, die noodzakelijk is, om mee te kunnen leven met hun lot. Zij zijn nu meer of min bleke figuren, die optreden in een met kennis van zaken beschreven teekening van dorpsche gemeentepolitiek en ambtenarij. En daar de schrijver niet sympathiseert met de laag bij de grondse behartiging van de dorpsbelangen, worden de ambtenaren alle eenigszins tragische figuren, levend van onderlingen naijver. Hun gevecht op de maatschappelijke ladder leidt niet tot groote innerlijke of uiterlijke conflicten, maar bepaalt zich tot dwarsboomen en wederzijdsche hatelijkenheden. De hardwerkende secretaris wrekt de hatelijkenheden van de wethouders tegen hem, op den ambtenaar, meteen protégé van den goetdigen, handigen burgemeester, die een ander alle werk laat doen. De ambtenaar, rijk maar dom, tracht den volonair op te stoken tegen den secretaris, zijn beschermheer, die hem snel promotie wil laten maken, om den ambtenaar en den burgemeester een hak te zetten. De volonair, als zwakste, wordt tenslotte de dupe van dit spel, als hij tracht met behulp van de hoogste macht de plaats te verwerven, die hij meent te kunnen bezetten.

Door de soms breedvoerige motivatie van dit onderlinge gekuip, wordt de compositie geschaad, daar de hoofdpersoon te dikwijls naar den achtergrond gedrongen wordt en de opzet, hoe een arme, knappe jongen een fellen strijd moet voeren om zich los te werken uit zijn oude milieu, te veel uit het oog raakt.

Enkele figuren, die een grootere rol spelen in het leven van den hoofdpersoon, worden kort, maar goed getekend. De oude, vrome meester, wars van ijdel eeroovering, onverbiddelijk in strenge plichtsbetrachting, de onontwikkelde, trotsche vader en de voor het geestelijk heil van haar geleerden zoon beangste moeder, zij geven kleur aan de milieu-teekening.

Het eerste hoofdstuk, met zijn goede psychologische beschrijving van het schoolleven, wekte verwachtingen, die niet geheel bevredigd worden. De schrijver geeft daarna te veel den buitenkant van de menschen en gebeurtenissen te zien, inplaats dat hij van binnen uit zich alles laat ontwikkelen. Hij schreef daardoor een interessant verhaal over dorpsche toestanden, dat getuigt van een goed waarnemingsvermogen en een wel onderhouden verleidelijk, maar geen diep gevoeligen roman over het ambtenarenleven.

Gron.

H. S.

III ZIELKUNDE III

Ouderdomswerk.

Een van de redenen, waarom velen de bejaarden niet in dienst houden, is dat zij vergeetachtig worden. Deze algemeen verbreide opvatting van de psychische vermogens van de ouden berust echter op oppervlakkige waarneming. In het Bijbelboek „De Prediker" komt een oud koning voor, die verdrongen werd door een arm en wijs jongeling (Hoofdst. 4:13 v.v.). Het doel van den gewijden schrijver is, om de onbetrouwbaarheid van de volksgunst te teekenen. De gevierde jongeling was later ook niet meer bemind. Hij moest de ijdelheid van het leven ervaren. De Prediker beschuldigt den ouden koning, dat hij niet meer wist van vermaand te worden, d.w.z. dat hij het niet meer verstond om zich te laten waarschuwen. Prof. B. Gemser noemt als voorbeeld den Egyptischen koning Ipuwer. Deze wist niets van de verdorven toestanden van zijn volk, alles scheen hem mooi toe, doch hij kwam alleen te staan evenals een herder, wiens kudde des nachts weggelopen is. Wat was de oorzaak van die houding? Zijn ouderdom? Neen, zegt de Prediker, maar zijn dwaasheid. De ouden zijn toch doorgaans bekend om hun voorzichtigheid (Ps. 119:100).

Waar komt deze opvatting, dat de ouden zoo goed als geen geheugen meer hebben dan vandaan?

In de eerste plaats verzuimt men onderscheid te maken tusschen de inhouden van het geheugen. Deze worden aldus onderscheiden:

1. Geheugen voor zintuiglijke waarnemingen, zooals kleuren, tonen, gestalten.
2. Geheugen voor tijds- en ruimte-voorstellingen, b.v. tijd en plaats van geboorte.
3. Geheugen voor aanschouwelijke dingen en feiten b.v. een scheepsramp, die men bijgewoond heeft.
4. Geheugen voor abstracte dingen, zooals namen en getallen.
5. Geheugen voor feiten, die het innerlijk leven betreffen, b.v. geloofservaringen.

Van deze vijf geheugensoorten is die voor abstracte dingen het meest vatbaar voor uitslijten. Dit is gemakkelijk te verstaan, want getallen en namen

hebben meestal geen verband met feiten, die ons door associatie helpen om er op te komen. Daar tegenover staat, dat dingen het innerlijke leven betreffende steeds blijven en zich verzetten tegen het vergeeten. Is het niet opmerkelijk, dat koning David God bidt om de zonden zijner jonkheid niet te gedenken? Als men dus spreekt over vergeetachtigheid van de ouden behoort men te waken tegen het generaliseeren, want er zijn dingen die ze beter in 't geheugen bewaren dan jongeren.

In de tweede plaats moet onderscheid gemaakt worden tusschen het middellijke en het onmiddellijke reproduceeren van inhouden. Hiermede bedoelen we het voorbijgaande en het duurzaam vasthouden en weergeven van indrukken. Wanneer ik iemand opdraag om een ander een boodschap over te brengen, is het mijn doel niet, dat hij zijn leven lang met die woorden zal rondloopen. Zoodra hij zijn taak heeft volbracht, mag hij ze vergeten. Daarentegen is het de bedoeling van een vader, die op zijn sterfbed zijn kinderen vermaant, dat zij zijn woorden tot hun dood zullen bewaren in het geheugen. Jonge menschen maken gewoonlijk weinig onderscheid tusschen de dingen, die zij niet of wel mogen vergeten, omdat 't bewaren van voorstellingen bij hen zoo gemakkelijk gaat. Maar volwassenen leeren door hun ervaring, om oecoonisch te werk te gaan met hun geheugen. Ten einde geen last te hebben van overlading van het geheugen, zetten zij sommige dingen in een vakje voor onmiddellijk reproduceeren en andere in een vakje voor blijvend bewaren. De onmiddellijke dingen mogen spoedig vergeten worden, maar de blijvende worden met inspanning van krachten bewaard. De klacht dat ouden zoo licht dingen vergeten, zou men in vele gevallen aldus moeten formuleeren, dat ouden te zeer geneigd zijn dingen als van voorbijgaanden aard te beschouwen. Als men een oude van dagen iets opdraagt om over te brengen, is het dus zaak hem of haar te overtuigen van het gewicht daarvan, zoodat zij hun geheugen moeten inspannen.

Een derde onderscheiding is die van het geoefend en het ongeoeffend geheugen. Het geheugen is wel geen vermogen, maar een aanleg om voorstellingen te reproduceeren, doch de ervaring leert, dat die aanleg door geregelde oefening steeds sterker wordt bij normale personen. Er zijn leeftijden waarop de oefening van het geheugen vlot verloopt, b.v. die van 7 tot 14 jaar en die van 20 tot 25 jaar en er zijn leeftijden waarop de oefening van het geheugen in snelheid afneemt b.v. na de 50 jaar. Er zijn ook menschen, die geen gelegenheid of ook geen lust hebben gehad tot oefening van hun geheugen. Bij dezen is de vergeetachtigheid in den ouderdom het grootst. Zij die door oefening een vaardig en getrouw geheugen verkregen hebben, mogen dus niet de trage van geheugen in zake verlies van kracht niet op één lijn gesteld worden.

Als er dus sprake is van concurrentie tusschen ouden en jongen in zake de prestaties van het geheugen, moet men om eerlijk te zijn de terreinen waarop ze plaats vinden onderscheiden. Er is echter één terrein waarop het geheugen van ouden boven dat van alle andere leeftijden uitblinkt. Dat terrein is het geloofsleven. Het gebeurt vaak, dat bij Christgelooftige personen, als hun geest door ziekte of verval van krachten geheel dof is, het leven des geloofs nog helder is.

Hoe moeten wij dit verschijnsel in verband brengen met wat wij weten omtrent de herinneringen en herkenningen? De kerkvader Augustinus gebruikt het beeld van de lichamelijke voeding. Hij schrijft in het Tiende Boek van zijn Confessiones: „Het geheugen is als 't ware de buik van onzen geest. Blijdschap en droefheid zijn gelijk aan zoet en bitter voedsel, dat wel bewaard wordt in den buik, doch niet gesmaakt wordt in dien toestand. Doch zie, ze komen uit mijn geheugen te voorschijn, wanneer de geest getroffen wordt door verlangen, genot, vrees of zorg". Iets verder in zijn boek past hij deze gelijkenis toe op de liefde Gods. „Sedert den tijd dat ik U leerde kennen, zegt hij tot God, woont Gij in mijn bewustzijn (memoria). Daar vind ik U telkens wanneer ik U in mijn herinnering terugroep en mij in U verblijf."

Blijkbaar zinspeelt de kerkvader hier op de inwoning des Heiligen Geestes, waarvan de Heilige Schrift spreekt in Joh. 14:23 en 1 Kor. 3:16. Deze inwoning is niet het deel van alle menschen, want ze is een wonder door Christus tot stand gebracht voor de Zijnen. Ze komt voor op alle leeftijden, doch schittert in ouden van dagen het meest, op den donkeren achtergrond van de zwakke, ja bijna uitgebluschte vermogens. Deze inwoning des Geestes geschiedt door middel van Gods Woord, en allereerst door de herinnering aan de onfeilbare beloften Gods. Deze worden door ouden van dagen niet vergeten.

Een oudje, dat blind was en stervende, had volgens de medici alle contact met het tegenwoordige leven verloren. Doch toen ik mij over de patiënte heenboog en de beide eerste verzen van den 116en Psalm en één regel van vers 3 opzel, klonk het op eens met heldere stem: Toen hoorde God, Hij is mijn liefde waardig! Daarna ontsiep ze in vrede.

L.

den eersten ver-
dat n.l. op den
s, door welke de
men wordt. In het
aanzien van zijn
remonieel karakter
dat is, wij moeten
le Kerk onderwijn
bediend, maar wij
dag."

echismus (Zondag
de gebod is afg-
t wij de vervulling
g: „Wat blijft er
„Wij moeten de
n.l. luisteren naar
e algemeene gebo-
rde, die onder de

Calvin en Ursinus
dagen der week
2:16, Gal. 4:10,
s, op, dat de Kerk
den zevenden dag
ekozen, niet omdat
noch omdat God
zit in vrijheid ge-
heid.

KUNST

op de ladder.
V. Baars.

te Knapen een
egen zijn boek
gegeven te veel
rlei, weliswaar
in den roman
Opvallend was
belangstelling
groot was, dat

achte van den
boek te wijden
e meesten een
aal speelt in de
an die hier ge-
n nieuwe boek
n hierin. Open-
g vroeger door
het Hollandsch
meer dus, maar
l zou kunnen

d de strijd om
het zwaarsel ge-
van de ladder
n omhoog ge-
tegenstand en
it worden. „Het
ter een buiten-
eschriven, daar
ppelijke dorps-
heel erg heeft
t gemaakt.

rotegeerd door
van naar het
ij in aanraking
m in den weg
ven te komen.
hem niet een
beiderskind dat
i bemerkt, dat
nen dan scherp
en verstandelijk
afleggen omdat
zich vertieiden
ht van onrecht-
gediend, wordt
zelf gewroken
rester, moet hij
j zijn voel kan

eenvoudig, veel
moet afhangen
delende perso-
deze beide zijn
talent van den

j zich tegen uit-
i in zijn vorig
de personen op
nikent dit ten
als hij voorbaat
rne en heb er
geval" van den
logemaakt van
dedenis, zoodat
pers er bekende
i roman komen
edige, zich niet
ster, een over-
el scherp is in
urt blijkt te heb-
s, die elke uit-
reggegooid geld
n, dan door de
en, zij worden